

Mòdul 2. Els Equipaments Cívics i Comunitaris: un espai d'oportunitat pel català

Els treballadors dels Equipaments Cívics i Comunitaris són un perfil professional que du a terme una tasca d'atenció habitual a la ciutadania. En funció de la seva ocupació concreta, es troba més orientat a la gestió (responsable), a la dinamització sociocultural i educativa (monitors o dinamitzadors) o al suport i guia per l'elaboració de tràmits administratius (tècnics de l'Oficina d'Affers Socials i Famílies). Tot i així, en tots tres casos, **el professional desenvolupa una tasca orientada a donar suport i contribuir al benestar dels ciutadans.**

A part de contribuir al benestar dels ciutadans, l'orientació comunitària d'aquests equipaments comporta que els seus professionals siguin responsables de promoure i facilitar la construcció de vincles comunitaris entre veïns i veïnes. Per tant, processos com la inclusió i la cohesió social es converteixen en especialment rellevants. En aquest sentit, doncs, l'orientació dels equipaments adquireix una dimensió transformadora que, a través de la construcció d'una comunitat estable i connectada, pretén apropar-se a transformar les diferents realitats desiguals que existeixen al territori. Així doncs, **els treballadors d'aquests equipaments treballen des d'una perspectiva transformadora que no es conforma amb la realitat vigent**, sinó que estableix i apropa eines, activitats i estratègies que contribueixin a garantir un benestar més igualitari entre la comunitat.

Com a agents transformadors de la comunitat, els treballadors dels equipaments heu de tenir en compte totes les realitats desiguals que us envolten. De la mateixa manera que, molt possiblement, incorporeu perspectives en relació amb, per exemple, les desigualtats socioeconòmiques, o de gènere, és important incorporar una consciència transformadora respecte d'una altra qüestió social rellevant: **la situació social del català a Catalunya.**

Per tal d'aproximar-vos a incorporar aquesta perspectiva, aquest mòdul pretén connectar una sèrie de dades respecte de l'ús social del català i la normativa legislativa que empara la llengua amb la vostra pràctica quotidiana. D'aquesta manera, es parteix d'un marc estadístic i legislatiu per, a través de reflexions, connectar-lo amb la vostra tasca als equipaments cívics.

1. La situació del català a Catalunya: un context de minorització lingüística

El català és la llengua pròpia, oficial i normal de Catalunya. Aquesta condició l'hauria de convertir en una llengua d'ús habitual entre els ciutadans de Catalunya, però **deveu haver percebut que, en els darrers anys, l'ús social del català ha anat patint un retrocés significatiu**. Tot i que es tracta d'una situació que es pot explicar a través de múltiples factors, **cal conèixer concretament les dades que l'expliquen per, posteriorment, intentar contribuir a revertir-la**.

L'any 2018, la Generalitat de Catalunya va publicar l'*Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població* (en endavant, EULP). A l'EULP, s'hi recullen tot un seguit de dades alarmants que il·lustren la situació social de la llengua.

D'entrada, l'EULP mostra una realitat lingüística que evidencia un clar context de minorització. Segons les dades, d'entre el total de la població de Catalunya, **només un 36,1% té el català com a llengua d'ús habitual**. Es tracta d'una dada que contrasta amb l'ús social de la llengua castellana, que és del 48,6%.

Tenint en compte que el treballador d'un Equipament Cívic duu a terme una tasca molt orientada a l'atenció a les persones, cal que es tinguin en compte les dades d'ús lingüístic relacionades amb aquest sector. Segons l'EULP, d'entre la **població ocupada que fa atenció al públic, tan sols el 35% utilitza només el català o més el català que el castellà**. Per tant, es tracta d'un sector on és urgent incorporar una perspectiva transformadora envers la situació lingüística.

A part del que recull l'EULP, existeixen altres enquestes que mostren dades que reforcen la idea conforme el català es troba en un context de minorització lingüística. El novembre del 2024, el Centre d'Estudis d'Opinió de la Generalitat de Catalunya (en endavant, CEO) va publicar la segona entrega de l'*Enquesta Sociopolítica*. D'entre les diferents dades que recull l'enquesta, n'hi ha dues d'importants que reforcen el concepte esmentat.

En primer lloc, l'enquesta recull la freqüència d'ús de la llengua entre els ciutadans en matèria del nombre de converses setmanals que tenen en aquella llengua. Segons l'enquesta, en una setmana normal, **els ciutadans parlen amb el 51% de persones en castellà i amb el 42% en castellà**. Per tant, novament, ens trobem

amb la condició del català com a llengua minoritària (o minoritzada) del territori. Aquesta no és una dada que es contradigui amb la de l'EULP sinó que, per contra, s'hi complementa. Tot i que totes dues parlen d'usos lingüístics, una dada explica l'ús pel que fa a la percepció personal d'allò que hom entén com a habitual, mentre que l'altra vincula la llengua directament al nombre de converses que té una persona. La complementarietat de les dades serveix per evidenciar el que ja s'ha comentat: **a Catalunya, el català es troba en una situació d'emergència pel baix nivell d'ús social que té entre la població.**

En segon lloc, l'enquesta del CEO recull la percepció que tenen els ciutadans en relació amb la pròpia situació del català. Tal com mostren les dades, **més de la meitat (53%) de la població de Catalunya considera que, en els darrers anys, la situació de la llengua catalana ha empitjorat.**

Com a professional del sector social, el treballador d'un equipament cívic ha de mostrar una sensibilitat envers les transformacions que es produeixen al seu entorn. En aquest cas, doncs, ha d'identificar i comprendre que, tal com mostren les dades, el català està patint una situació de retrocés social. La perspectiva sensibilitzada respecte de les transformacions socials, interrelacionada amb la dimensió del català com a llengua minoritzada, hauria d'empènyer el treballador a incorporar la dimensió lingüística al seu dia a dia. **Quan hom pren consciència de la situació que pateix la llengua catalana, passa a donar-li importància al factor lingüístic i, per tant, a posar en valor i pensar en la forma com es comporta en aquest àmbit.**

Per contribuir a incorporar aquesta perspectiva conscient, el mòdul s'encarrega de repassar la normativa bàsica que empara la protecció i la promoció de la llengua catalana. És interessant estudiar el marc normatiu per revisar els comportaments que, com a treballadors d'un equipament públic, tenim en el nostre dia a dia i poder avaluar la forma com, a través dels nostres comportaments, contribuïm a protegir o no els drets i deures lingüístics dels ciutadans.

2. Normativa bàsica

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya (en endavant, EAC) és la norma de regulació bàsica de Catalunya. En relació amb la llengua, d'entrada, l'EAC recull el marc principal que l'empara. Tal com afirma l'article 6 de l'EAC, **el català és la llengua pròpia, oficial i d'ús normal de Catalunya**, que els ciutadans tenen el dret i el deure de conèixer (EAC 2006, art. 6.1 i art. 6.2).

Tot i ser un marc de caràcter molt global (que, a més, situa alguns termes relativament problematitzables), l'EAC emmarca el català com la llengua principal del territori català. Tot i que, com s'ha esmentat anteriorment, l'estadística dels usos lingüístics evidencia una realitat que no aproxima un context de llengua principal, **l'ús social de la llengua dista molt del coneixement que se'n té**.

Malgrat que les dades dels usos lingüístics ens han de fer estar alerta per l'estat social del català, a la vegada, com a parlants i coneixedors de la llengua catalana, **cal que posem en valor la importància de la llengua catalana i la seva condició de llengua influent i rellevant**.

Segons l'*Informe de Política Lingüística* de la Generalitat de Catalunya de l'any 2022, **el 95% de la població que resideix a Catalunya entén la llengua catalana** (a més, això es manté bastant estable des de l'any 1981, quan es va publicar l'informe per primera vegada). A més, el mateix informe recull les habilitats de llegir (78% de la població), parlar (75%) i escriure (65%) en català. Per tant, tal com mostren les dades, malgrat el context de minorització, **la gran majoria de la població de Catalunya coneix la llengua catalana i, si més no, l'entén perfectament**.

Com a treballador d'un equipament públic, s'ha de ser conscient que la tasca que exerciu contribueix a definir el panorama lingüístic de l'espai on treballeu. Com s'ha recollit, gairebé tots els habitants de Catalunya entenen perfectament el català. Per tant, **caldria revisar el grau d'ús de la llengua catalana al vostre equipament i la forma com, des de la vostra posició professional, podeu contribuir a millorar-lo**. Evidentment, això us pot portar a pensar en una sèrie de situacions incòmodes o de tensió per les quals no es considera que la llengua hagi d'esdevenir un punt de

conflicte. És per això que, a través de la revisió normativa, **el mòdul intenta aportar una sèrie de reflexions que podeu incorporar a la vostra pràctica i al vostre argumentari**. En aquest sentit, és important incorporar la consideració que la llengua no és un element de conflicte, sinó al contrari, una finestra d'oportunitats per a l'usuari.

Més enllà del que recull l'EAC, s'ha de tenir en compte que existeix una normativa principal que empara la protecció de la llengua catalana. L'any 1998, el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei de Política Lingüística (en endavant, LPL), la qual regula els drets i deures lingüístics de la ciutadania. A continuació, es fa una revisió en profunditat de l'article 4 de la LPL per, a través dels punts que preveu, relacionar els drets i deures amb la quotidianitat dels equipaments cívics, i contribuir a convertir la regulació en més entenedora i vinculada a la pràctica.

Llei de Política Lingüística (art. 4):

D'acord amb l'article 3 de l'EAC, i en el marc d'una política activa de la Generalitat per a crear les condicions que permetin d'arribar a la igualtat plena quant als drets i els deures lingüístics, **a Catalunya tothom té dret a:**

a) Conèixer les dues llengües oficials

A Catalunya, tots els ciutadans tenen dret a conèixer la llengua catalana. La vostra tasca com a professionals dels equipaments cívics ha tenir en compte això per contribuir a potenciar l'accés a la llengua i l'ús.

El treballador d'equipaments cívics ha de tenir en compte el "dret de conèixer" la llengua en diversos sentits.

D'entrada, **conèixer el català és un dret especialment rellevant per a la població nouvinguda**. Tot sovint, la població nouvinguda que aterra a un territori intenta trobar la manera de vincular-se amb el barri o la zona a la qual pertany. En aquest sentit, els **equipaments cívics es converteixen en un espai d'acollida interessant per a aquest perfil de població**, tant pel que té relació amb el suport en els tràmits que poden necessitar com pel que té a veure amb la inclusió i la connexió amb la comunitat.

En el tracte amb la població nouvinguda, **a vegades, la nostra disposició lingüística es troba alterada per una sèrie de percepcions prejudicials absolutament infundades.** Amb la població de països estrangers que no parlen el castellà, la realitat és que estan igual de prop d'aprendre tant el català com el castellà. Per tant, la disposició lingüística que facin servir els professionals d'atenció als ciutadans poden marcar molt la seva percepció de la llengua d'inserció/inclusió al territori.

Pot ser que, de forma inconscient o sense saber explicar per què, utilitzem la llengua castellana com a llengua d'interacció amb el nouvingut. Com s'ha explicat, és un plantejament força injustificat, donat que, per molt que li parlem en castellà, té les mateixes opcions d'entendre'ns. Per tant, **com a treballadors d'un servei públic de Catalunya, hauríem d'ocupar-nos de facilitar estratègies d'inserció i accés a la llengua catalana,** i fugir de consideracions basades en prejudicis ètnics que no tenen cap tipus de fonament lingüístic.

En segon lloc, tot i que també ressona en relació amb la població nouvinguda, cal entendre que **la nostra tasca pot servir per donar accés a la llengua a tot un perfil de població que, per algun motiu, no fa servir el català en el seu dia a dia.**

En aquest cas, hem d'entendre el català com una llengua d'oportunitats i, per tant, l'accés al seu coneixement es converteix en la garantia d'un major ventall d'oportunitats per a la població. Segons les dades que va recollir el *Baròmetre d'Opinió Pública de Catalunya* l'any 2018, la taxa d'atur entre els castellanoparlants que no fan servir el català era gairebé el doble que la mateixa taxa per als castellanoparlants que sí que utilitzen el català habitualment. Per tant, **potenciant l'ús del català entre els ciutadans que no el fan servir com a llengua nativa, estem contribuint a garantir millors oportunitats en el seu accés al món laboral.**

b) Expressar-se en català, oralment i per escrit, en les relacions i els actes públics i privats

Pel que fa a l'expressió, és interessant reflexionar en relació amb les estratègies comunicatives que poden ajudar a no haver de canviar de llengua i renunciar expressament al català.

D'entrada, cal tenir en compte que existeix un perfil de població que, des de l'inici, opta per expressar-se en català. En aquest cas, com a treballadors del servei públic, sou directament responsables de garantir-li un tracte i resposta òptima en català. Malgrat que potser no sigui la situació més habitual als equipaments, el català segueix tenint un paper important en el dia a dia de la gent i, com a treballadors comunitaris, sou responsables de protegir-lo i promoure'l.

Pel que fa a la resta de casos, en primer lloc, **cal incorporar una narrativa en relació amb la importància del procés de normalització social del català**. La condició de treballadors d'un espai d'accés públic, us converteix en referents lingüístics de l'espai i, com a tal, en un actor important a l'hora de configurar el panorama lingüístic de l'equipament. Per tant, la vostra disposició lingüística pot ser clau per definir el tipus d'interaccions que es produeixen a l'equipament cívic, i contribuir a l'hora de normalitzar l'ús del català com la llengua d'aquestes interaccions.

Possiblement, **deveu pensar que, sobre el paper, són reflexions que poden semblar molt idíl·liques però que, a la pràctica, s'escapen de la realitat**. En aquest sentit, cal incorporar perspectives estratègiques que us permetin vincular l'ús del català amb les tensions i els conflictes lingüístics del dia a dia.

L'atenció i la contribució al benestar de la població no té per què ser un element discordant amb l'ús del català. Com s'ha comentat, la gran majoria dels ciutadans de Catalunya entenen perfectament la llengua i, per tant, sempre sou a temps de trobar estratègies que apropin el català a l'usuari i us permetin no haver de recórrer a canvis explícits de llengua. Això sí, sempre en funció de la potencialitat que tingui cada situació comunicativa.

Com resulta evident, no us mantindreu fermament amb l'ús del català en les converses en els quals s'està produint un bloqueig comunicatiu. Tot i així, sempre que prioritzeu l'atenció de l'usuari, podeu trobar maneres de fer conèixer o de mantenir connexions amb el català per no haver de renunciar-hi expressament. A vegades, per una qüestió de submissió lingüística i cultural, reproduïm patrons de canvi de llengua de forma pràcticament inconscient, en algunes situacions que,

potencialment, no ho requeririen. És a dir, en tenir en compte la perspectiva lingüística, es poden valorar millor les situacions i analitzar en quines el català pot seguir sent una gran opció d'interacció, i així, no caure en la reproducció de la submissió lingüística.

c) Ser atès en català

Tal com s'ha anat comentant, **cal entendre l'ús de la llengua com un dret social**. Per tant, com a treballadors d'equipaments públics, **teniu un deure lingüístic amb els ciutadans de Catalunya**.

Com és natural que passi, és possible que els ciutadans no coneguin l'existència dels seus drets lingüístics. Tot i així, això no genera cap tipus de diferència respecte de la importància de garantir-los. De fet, com a responsables de l'exercici del seu dret, els treballadors dels equipaments cívics us heu d'encarregar que els usuaris puguin ser atesos en català sense haver de demanar-ho explícitament, ni haver d'esforçar-se per aconseguir-ho. **La forma més sensata de garantir un dret és portant-lo a la pràctica**. En aquest cas, els ciutadans han de poder rebre una atenció completament normalitzada en català, sense haver de recórrer a res excepcional.

Tenint en compte que, moltes vegades, els treballadors dels equipaments cívics mantenen un contacte perllongat amb els ciutadans que atenen, **cal prendre especial atenció a la llengua d'interacció que s'utilitza durant les primeres preses de contacte**.

La tria lingüística que es defineix en les primeres interaccions és un moment clau a l'hora de determinar la llengua d'interacció habitual amb els ciutadans. **La repetició d'ús d'una llengua principal d'interacció és el que acaba definint l'hàbit lingüístic d'aquella conversa** i, per tant, l'idioma amb el qual es parlarà amb aquella persona. És possible que, alguna vegada, us hàgiu adonat que teniu configurada una llengua diferent d'interacció habitual amb algú amb qui compartiu la mateixa llengua materna. De fet, aquest és un fenomen que, sobretot entre catalanoparlants, passa més vegades de les que hauria de ser (dos catalanoparlants que parlen en castellà entre ells). En aquest sentit, com s'ha

comentat, és important incorporar la perspectiva de la tria lingüística per ser conscient de quina llengua s'utilitza amb cada persona amb qui es parla.

Per contribuir a normalitzar la llengua catalana a l'espai públic (com ho és un equipament cívic), cal maximitzar el nombre potencial de converses que es produeixen en català. Per assolir-ho, **la vostra tria lingüística en la primera interacció amb el ciutadà ha d'esdevenir un espai d'oportunitat per a l'ús normalitzat del català**. Així doncs, en cas de ser vosaltres els primers a interactuar amb el ciutadà, **heu de procurar utilitzar el català com a llengua d'ús preferent (generant-li l'espai per convertir-se en la llengua d'interacció habitual)** en l'atenció. En cas de no ser els primers, sempre podeu trobar mecanismes que us ajudin a generar una oportunitat per a l'ús de la llengua catalana.

Pel que fa a la tria lingüística, **és absolutament imprescindible que es tracti d'un fenomen totalment desvinculat de qualsevol tipus de consideració en forma de prejudici infundat**. A vegades, sense tenir cap informació de caràcter lingüístic sobre el ciutadà a qui s'até, en la primera interacció es descarta l'ús del català per raons que no tenen a veure amb la llengua. Cal ser conscient d'això i treballar per revertir-ho, i així garantir un accés completament igualitari a l'ús de la llengua catalana a tots els ciutadans.

d) Emprar lliurement el català en tots els àmbits

El català, com a llengua d'ús normal de Catalunya, ha de poder-se emprar de forma lliure en tots els àmbits dels ciutadans i, sobretot, en els espais públics on participen. En aquest sentit, **la tasca dels treballadors dels equipaments cívics esdevé un element fonamental per configurar un panorama lingüístic favorable** per a l'ús de la llengua catalana.

Com a agents de transformació comunitària, cal que tingueu present la vostra gran capacitat d'actuació lingüística. Tot sovint, es confon la intenció de generar un entorn còmode per a tota la comunitat amb patrons de subordinació lingüística. La llengua catalana ha de poder ocupar un espai en els entorns de creació i consolidació de vincles comunitaris, i els treballadors en sou especialment responsables.

Com deveu haver experimentat, a les dinamitzacions i activitats grupals hi ha una tendència bastant clara d'uniformització cap a la llengua castellana. Com que a vegades es tracta amb alguns perfils que tenen interioritzat un cert rebuig o desconexió cap a la llengua catalana, **la por a les incomoditats que això pot generar acaba sotmetent l'ús social del català.**

La tasca de dinamització social i comunitària ha d'anar acompanyada d'una clara intenció inconformista i transformadora amb la realitat que l'envolta. Així doncs, enlloc de reproduir patrons de submissió de l'ús del català, el treballador hauria de procurar que en les dinamitzacions socials el català pogués ocupar un espai principal. Cal recordar que, com s'ha esmentat anteriorment, **el català és una llengua d'oportunitats que maximitza les possibilitats dels ciutadans i, per tant, negant-los-en l'ús, els estem tancant portes.**

e) No ésser discriminat per raó de llengua

Per acabar, apareix un factor fonamental sobre l'ús de la llengua. Els treballadors/es dels equipaments cívics sou responsables de prevenir els ciutadans de patir qualsevol tipus de discriminació per raó lingüística. En aquest sentit, cal que s'incorpori una perspectiva sensibilitzada pel que fa a la realitat discriminatòria que pateix la llengua catalana.

L'any 2022, *l'Informe de l'Observatori de les Discriminacions a Barcelona* va registrar un augment notablement significatiu pel que fa a les discriminacions per parlar en català. En relació amb les dades de l'any anterior, **es va registrar un augment del 63,6% de les discriminacions entre parlants per fer servir el català.** Tot i tractar-se de dades de caràcter local, il·lustren una realitat discriminatòria que s'ha d'incorporar a la perspectiva a través de la qual es du a terme l'atenció a les persones.

Com a treballadors d'equipaments públics, heu d'estar especialment atents tant als vostres comportaments com a les situacions que es puguin produir entre els usuaris. En aquest sentit, **la tasca pedagògica que pugueu desenvolupar a l'hora de normalitzar i facilitar l'ús del català pot contribuir a prevenir l'existència de discriminacions lingüístiques als equipaments cívics.**

3. Crear comunitat, en català

En revisar la normativa, s'ha intentat apropar el recull legislatiu a la dimensió més pràctica de la vostra tasca. Tot i així, pot ser que seguiu considerant que els plantejaments sobre paper són molt ideals però que, a l'hora de la veritat, no sabeu com fer-vos-ho per incorporar el català al vostre dia a dia.

La clau per a l'ús de la llengua en el tipus de tasques que fa el treballador de l'equipament cívic es basa en la presa de consciència que heu de prendre. Com podeu suposar, no existeixen fórmules que us garanteixin que fent un seguit de coses assegureu la normalització del català. Però, a la vegada, **podeu estar segurs que, només de tenir-ho present i prestant-li atenció a la llengua, esteu contribuint a transformar el vostre panorama lingüístic.** Al cap i a la fi, la llengua, com a element quotidià, és un factor que es construeix dia a dia i que, amb una perspectiva transformadora, sempre som a temps de contribuir a canviar.

Per tal de tenir present i incorporar la consciència lingüística, és interessant que l'entengueu en la seva dimensió més important: **la contribució a crear comunitat en català.**

La perspectiva comunitària dels equipaments cívics ha d'incorporar l'ús normalitzat del català, enlloc de convertir-lo en un factor de discordança social. Per fer-ho, cal recuperar la comprensió de la llengua catalana com una llengua capacitadora, possibilitadora i de futur. El català, com a llengua fonamental en la **cohesió social** de la població de Catalunya, ha de ser una **llengua inclusiva i comunitària** que formi part activa de la **creació dels vincles** més estrets entre els veïns i veïnes del territori. Per assolir-ho, la vostra perspectiva conscient és absolutament determinant.

A diferència de les consideracions infundades que emmarquen el català com un obstacle a l'hora de teixir vincles comunitaris, **el català ha de ser entès com una oportunitat que us heu d'encarregar de garantir a tots els ciutadans.**

